

СУЧАСНІ ОСОБЛИВОСТІ РІВНЯ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ

Ринкові перетворення в Україні, реструктуризація та реформа АПК спричинили певний занепад соціальної інфраструктури як важливої складової умов життя на селі. Виходячи з цього у статті досліджено сучасний стан основних соціальних параметрів рівня життя у сільській місцевості в областях Карпатського регіону. Запропоновано шляхи поліпшення рівня розвитку соціальної інфраструктури.

Ключові слова: соціально-економічний розвиток, соціальна політика, соціальна інфраструктура, умови проживання в сільських поселеннях, людський капітал.

I. Вступ. В ринкових умовах господарювання рівень розвитку соціальної інфраструктури – один з найважливіших факторів суспільного добробуту. Він безпосередньо впливає на умови праці, побуту, здоров'я, освіти, культури, відпочинку і залежить від сукупності галузей економіки, діяльність яких спрямована на задоволення соціально-культурних та соціально-побутових потреб людини. Трансформація економічних відносин, аграрні перетворення на селі, економічна криза, що відбулися в країні протягом 90-х років минулого століття спричинили занепад соціальної інфраструктури сільських поселень і призвели до поглиблення проблем соціально-економічного розвитку в сільській місцевості. Зокрема, зменшилось загальне забезпечення сільських населених пунктів об'єктами соціально – побутової та соціально-культурної сфери.

Варто погодитись з думкою В. Ф. Гнибіденка, що «... передача у комунальну власність закладів соціальної інфраструктури, що належали реформованим сільськогосподарським підприємствам, не підкріплюється відповідним наповненням місцевих бюджетів фінансовими ресурсами, необхідними для утримання цих закладів. Практично припинилося фінансування за рахунок бюджетних коштів капіталовкладень у соціальну інфраструктуру села і відшкодування су-

б'єктам господарювання на їх розвиток» [1, 66].

Серед негативних тенденцій притаманній українському селу і нині викликають занепокоєння – це зростання рівня безробіття, демографічна криза, масовий виїзд висококваліфікованих працівників, які знаходять собі роботу в комерційних структурах міст або виїжджають на роботу за кордон. Тому в сучасних умовах господарювання важливе значення має розвиток і функціонування соціальної інфраструктури на селі, що забезпечить підвищення рівня добробуту в регіоні, гідні умови життєдіяльності у виробничій та культурно-побутовій сферах, позитивно вплине на фізичне і духовне вдосконалення її.

II. Постановка завдання. В умовах ринкової економіки виникла необхідність перегляду заходів спрямованих на посилення соціального розвитку українського села. Зокрема, виникла необхідність впровадження концепції комплексного розвитку соціальної сфери сільських населених пунктів з урахуванням національного надбання, вимог ринку, збереження традиційно-культурних цінностей, сприятиме відтворенню генофонду нації і утвердженню високих стандартів розвитку людського капіталу в сільській місцевості областей Карпатського регіону.

Метою даного дослідження є оцінка рівня соціальної інфраструктури, як важливої складової формування і використання людського капіталу в сільській місцевості Карпатського регіону, особливостей розвитку, а також пошук дієвих механізмів щодо її поліпшення.

III. Результати. Розглядаючи стан соціальної інфраструктури слід відмітити, що кожна окремо взята її галузь характеризується різноманітністю об'єктів, формами обслуговування, механізмом функціонування, організаційною структурою [3, 67]. Соціальна інфраструктура включає такі складові: освіта, охорона здоров'я, фізична культура і спорт, житлово-комунальне господарство, транспортне обслуговування, побутове обслуговування та ін.

В сільській місцевості областей Карпатського регіону зосереджено 14,5% всієї соціальної інфраструктури сільських населених пунктів України [6]. Як відомо, стан забезпеченості населених пунктів закладами охорони здоров'я основна запорука розвитку здорової нації. В Карпатському регіоні налічується 3592 населених пункти в яких

розміщено 78 лікарень, 579 амбулаторій, 2104 фельдшерсько-акушерських пункти (табл. 1). Найбільша кількість лікарень зосереджена у Чернівецькій області. Там одна лікарня припадає на 14 сільських поселень. Найнижчий показник забезпеченості сіл лікарнями в Івано-Франківській області, де одна лікарня припадає на 153 сільські насе-

Таблиця 1

Показники забезпеченості сільських населених пунктів Карпатського регіону об'єктами соціальної інфраструктури на початок 2006 року [4, 6].

Показники		В цілому по Україні	Карпатський регіон	Львівська	Івано-Франківська	Закарпатська	Чернівецька
Кількість сільських населених пунктів, всього		28562	3592	1850	765	579	398
З них мають:	Лікарні	752	78	25	5	20	28
	Амбулаторії	3064	579	159	120	214	80
	ФАП	15117	2104	1019	534	299	252
	Дитячі дошкільні заклади	6625	879	185	153	329	212
	Школи, всього:	13860	2598	1108	615	550	325
	I ступеня	2269	626	303	126	155	42
	II ступеня	5082	1105	503	268	224	110
	1-III ступеня	6509	867	302	221	171	173
	Бібліотеки	14550	2533	1143	629	429	332
	Клуби, будинки культури	15820	2658	1240	647	436	335
	Кіноустановки	1424	239	34	30	80	95
	Будинки побуту	307	51	5	5	21	20
	Лазні	386	57	1	4	6	46
	Комплексні приймальні пункти	186	9	1	1	4	3
Інші підприємства служби побуту	622	87	15	25	11	36	
Спортивні споруди	4846	768	257	229	119	163	

лені пункти. В цілому по Карпатському регіону одна лікарня припадає на 46 сільських поселень. Мала кількість лікарень свідчення того, що сільські жителі користуються послугами лікарняних установ, розміщених у містах і призначених одночасно як для жителів міст, так і сільського населення.

Значно вищий рівень забезпеченості амбулаторіями та фельдшерсько-акушерськими пунктами у сільській місцевості Карпатського регіону, яких тут відповідно поліпшується 579 і 2104 (табл. 1). Згідно статистичних даних одна амбулаторія припадає на 6 сіл, два фельдшерсько-акушерські пункти припадають в середньому на 3 сільські населені пункти.

Якщо порівняти стан забезпеченості сільських населених пунктів регіону лікарнями, то їх кількість у 2006 році в порівнянні з 2001 роком, в цілому в регіоні зменшилася на 15 одиниць (у 2001 році їх нараховувалось 93, у 2006 – 78). Зменшилась також за цей період кількість фельдшерсько-акушерських пунктів на 87 одиниць, але позитивним є збільшення кількості амбулаторій на 106 одиниць [4, 5]. Зменшення кількості лікарень пояснюється проблемами державного фінансування закладів охорони здоров'я. Низький стан охорони здоров'я призводить до підвищення смертності. Для покращення забезпеченості медичного обслуговування сільського населення необхідно значно збільшити обсяг капітальних вкладень в дану сферу за рахунок коштів держбюджету та відрахування від прибутку підприємств, які функціонують на території сільських населених пунктів.

Важливою складовою людського розвитку є можливість отримання якісної освіти. У сільській місцевості областей Карпатського регіону зосереджено 879 дитячих дошкільних закладів, тобто один садочок припадає на 4,1 села (табл. 1). Кількість загальноосвітніх шкіл у регіоні складає 2598, а це означає, що на 1,4 села припадає одна школа на (табл. 1). На жаль недостатнє фінансування закладів освіти в сільських населених пунктах не дозволяє оплачувати в повному обсязі ремонт освітніх закладів, створити в них матеріально-технічну базу відповідно до вимог сьогодення, забезпечити в повному обсязі школи необхідною підручниками, комп'ютерною технікою, тощо, зрозуміло ці об-

ставини не можуть не впливати на можливості забезпечити належну якість освіти.

Одним із соціальних благ є доступ до мережі закладів відпочинку і дозвілля, а саме: бібліотек, клубних закладів, будинків культури, спортивних споруд, тих об'єктів соціальної інфраструктури, які дають змогу задовольнити інтелектуально-творчі та інтелектуально-споживчі потреби. Кількість бібліотечних закладів сільських поселень областей Карпатського регіону складає 2533 одиниці, що складає більше 1,4 села на одну бібліотеку (табл. 1). Трохи краща ситуація із забезпеченістю клубними закладами та будинками культури. Їх кількість відповідно становить 2658 одиниць, що становить менше 1,4 села на один такий заклад (табл. 1.). Щодо спортивних споруд то їх кількість значно менша і нараховує 768 одиниць або близько 4,7 сіл на одну споруду. У порівнянні з 2001 роком. Кількість бібліотек зменшилася на 204 одиниці (з 2737 у 2001 році до 2533 у 2006 році), кількість клубних закладів та будинків культури за останні п'ять років зменшилася на 143 одиниці (з 2801 у 2001 році до 2658 у 2006 році). Значно погіршилася ситуація із забезпеченістю сільських населених пунктів спортивними спорудами. Так, у 2001 році їх нараховувалось 1062, а вже у 2006 році лише 768 одиниць (зменшення складає 294 одиниці) [4, 5]. Вражаюче зменшилась кількість кіноустановок. Якщо у 2001 році їхня кількість складала 1351 одиницю, то у 2006 році їх нараховувалось всього 239 одиниць, що у 5,5 раз менше, ніж у 2001 році. [4, 5].

Скорочення мережі закладів культури в сільській місцевості, низький рівень їх матеріально-технічного забезпечення, а також низький рівень доходів більшості селян виступають основними причинами невикористання сільським населенням вільного часу для відпочинку. У дозвіллі сільських жителів в теперішній час переважають пошуки можливостей забезпечити собі пристойне життя. Невисокий рівень матеріальної забезпеченості сільських жителів знижує рівень їх активності у сфері фізичної культури і спорту.

Якщо проаналізувати забезпеченість сільських населених пунктів закладами побутового обслуговування, то слід відмітити, що кількість будинків побуту на початок

2006 року склала 51 одиницю, що на 35 одиниць менше ніж у 2001 році (за статистичними даними у 2001 році їхня кількість складала 86 одиниць), на 8 одиниць зменшилася кількість лазень у порівнянні з 2001 роком і склала на початок року 57 одиниць (у 2001 році їх нараховувалось 65) [4, 5]. Зменшилась також і кількість комплексних приймальних пунктів. Якщо у 2001 році показник по даних об'єктах становив 22 одиниці, то на початку 2006 року всього 9 одиниць. Щодо інших підприємств служби побуту, слід відмітити, що на початок 2006 року їхня кількість склала 87 одиниць, що на 41 менше за аналогічний період 2001 року [4, 5].

Сучасний стан соціальних параметрів на селі вимагає покращення по всіх показниках, адже саме від його рівня залежить привабливість життя та сталий розвиток, закріплення кадрів в сільській місцевості й відтворення людського потенціалу. В умовах недостатньої забезпеченості сільської місцевості об'єктами соціальної інфраструктури та низького рівня комунікативних можливостей всі зусилля сільських жителів спрямовуються не на всебічний розвиток особистості, а на пристосування до соціального дискомфорту, продовженням чого є зниження рівня життєвих домагань, поступова примітивізація стилю життя та витрачання вільного часу на постійні пошуки засобів виживання.

IV. Висновки. Сучасний стан соціальних параметрів умов життя сільського населення вимагає розробки конкретних заходів, спрямованих на поліпшення стану економічної і соціальної складових рівня життя населення сільських територій Карпатського регіону. Однак, оскільки ці заходи мають бути диференційованими в залежності від ситуації на місцях та підкріплюватися певними економічними, інформаційними та фінансовими ресурсами, то виникає потреба комплексної інтегральної оцінки умов життя сільського населення в розрізі адміністративних районів та вивчення соціально-економічних параметрів для його поліпшення.

На нашу думку, для забезпечення належних умов проживання в сільській місцевості

органам місцевого самоврядування необхідно забезпечити стабільність фінансування об'єктів соціальної інфраструктури, сприяти розширенню обсягу послуг та поліпшенню їх якості, розробити ефективний механізм контролю за формуванням і використанням коштів місцевих бюджетів, можливості приватизації окремих її об'єктів. Особливо це стосується закладів відпочинку, дозвілля, служби побуту, створити сприятливі умови кредитування.

Виникає потреба більш чіткої координації дій господарюючих суб'єктів у сфері розвитку соціальної інфраструктури, що забезпечить максимальне наближення послуг до потреб населення, створення повноцінних умов життя, доступ до якісної освіти, охорони здоров'я, культури, відпочинку, комунальних послуг тощо, що в свою чергу позитивно вплине на формування і використання людського капіталу в сільській місцевості Карпатського регіону.

1. Гнибіденко В.Ф. Соціально-економічні проблеми зайнятості і соціального захисту населення в аграрному секторі економіки України: Монографія. – К.: Соцінформ, 2002. – с. 336.

2. Прокопишак К.В. Проблеми розвитку соціальної інфраструктури та відродження сіл Карпатського регіону: Монографія. – Львів, 1997. – 175 с.

3. Прокопишак К.В. Методологія та методика дослідження розвитку соціальної інфраструктури села. // Вісник Львівського державного аграрного університету: Економіка АПК. – № 6. – Львів: Держагроуніверситет, 1999. – С. 65–59.

4. Соціально-економічне становище сільських населених пунктів України: Стат. зб. – К.: Держкомстат України, 2006.

5. Соціально-економічне становище сільських населених пунктів України: Стат. зб. – К.: Держкомстат України, 2001.

6. Україна у цифрах 2005. Статистичний довідник. /За ред. Осауленка О. Г. Державний комітет статистики України. – К.: Вид-во: Консультант, 2006. – 248 с.

The social-economical changes in Ukraine have caused the failure of social infrastructure as an important part of rural living conditions. The modern state of the main social datas of the life level in the village of Carpathion region is investigated in this article. The author suggests some ways of improving the social infrastructure.